

Beslut

**efter kvalitetsgranskning av kommuners uppsökande
verksamhet för komvux på grundläggande nivå i Aneby
kommun**

Inledning

Skolinspektionen har med stöd av 26 kap. 19–20 §§ skollagen (2010:800) genomfört en tematisk kvalitetsgranskning av Aneby kommun avseende kvaliteten i den uppsökande verksamheten för kommunal vuxenutbildning (komvux) på grundläggande nivå. Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har behov av och rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen. Kvalitetskriterierna återfinns i bilaga 1. Skolinspektionen bedömer om verksamheten uppfyller kvalitetskriterierna i hög utsträckning, i flera delar eller i låg utsträckning. Om Skolinspektionen bedömer att ett utvecklingsarbete behövs för att höja verksamhetens kvalitet anges ett eller flera utvecklingsområden. En skriftlig redovisning av åtgärder begärs då av huvudmannen. I bilaga 3 återfinns granskningens författningsstöd.

Beslut

I vilken utsträckning som kommunernas uppsökande verksamhet är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå

Aneby kommun uppfyller de framtagna kvalitetskriterierna inom området i följande utsträckning:

Skolinspektionen bedömer att den uppsökande verksamheten **i flera delar** är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Kommunen behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande delar:

- Arbeta mer systematiskt för att ta reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå.
- Ge tänkbara elever tidig information om praktiska villkor såsom rätten till tjänstledighet vid studier samt möjligheten till barnomsorg i syfte att stödja och motivera till studier.

Aneby kommun ska **senast den 17 juni 2026** redovisa till Skolinspektionen vilka förbättringsåtgärder som vidtagits utifrån de identifierade utvecklingsområdena och resultat av dessa åtgärder. Som stöd för redovisningen bör bifogad mall användas. Skicka redogörelsen till **skolinspektionen.umea@skolinspektionen.se**. Hänvisa till Skolinspektionens diarienummer 2024:9209 för granskningen i de handlingar som sänds in.

Skolinspektionens bedömningar

Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen har en välfungerande samordning inom den egna organisationen, i syfte att stödja den uppsökande verksamheten. Skolinspektionen har även granskat om kommunen tar ett tydligt ansvar genom att initiera och upprätthålla relevant samverkan med andra aktörer för att stödja den uppsökande verksamhet som kommunen bedriver.

Samordningen inom den egna organisationen

Skolinspektionens granskning visar att kommunen har en välfungerande samordning inom den egna organisationen som stödjer den uppsökande verksamhet som kommunen bedriver.

Av granskningen framgår att den uppsökande verksamheten utgår från de förutsättningar som råder utifrån kommunens organisation och lokala förhållanden. Det framgår också att kommunen har en ändamålsenlig organisation för arbetet. Aneby kommun är huvudman för den kommunala vuxenutbildningen och ansvarar för den uppsökande verksamheten. Intervjuade tjänstepersoner i kommunen som arbetar operativt med den uppsökande verksamheten utgörs av kommunens studie- och yrkesvägledare samt två medarbetare och en enhetschef vid socialtjänsten. Chefer i kommunen med ledningsansvar för den uppsökande verksamheten som blivit intervjuade är en enhetschef för vuxenutbildning samt en skolchef. Av intervjuer med dessa personer samt av den verksamhetsredogörelse från kommunen som Skolinspektionen tagit del av framgår att vuxenutbildningen ingår i barn- och utbildningsavdelningen. Vuxenutbildningen anordnas dock genom avtal av en annan kommun. Det är främst studie- och yrkesvägledare samt medarbetare inom socialtjänsten som arbetar operativt med uppsökande verksamhet i kommunen. Lärare som undervisar i svenska för invandrare (sfi) hos den anordnande kommunen genomför också viss uppsökande verksamhet som riktas till kommuninvånare i Aneby kommun. De intervjuade berättar att chefer i Aneby kommun leder den uppsökande verksamheten på strategisk nivå och samordnar via avtal arbetet med den anordnande kommunen. Intervjuade tjänstepersoner och chefer berättar att beslutsvägarna är korta i kommunen och alla som arbetar med det uppsökande uppdraget känner till varandra. Personalen är också välkänd i kommunen.

Vidare framgår av granskningen att kommunen prioriterar den uppsökande verksamheten och att frågan är aktuell i kommunens organisation. Ansvariga chefer uppger att det inte finns någon budgetpost specifikt för den uppsökande verksamheten, men att resurser ändå är avsatta bland annat genom att kommunen valt att prioritera att behålla en egen studie- och yrkesvägledare trots att kommunen inte bedriver vuxenutbildning i egen regi. Intervjuade tjänstepersoner berättar att flera funktioner i kommunen inom ramen för den uppsökande verksamheten arbetar för att motivera kommuninvånare som har ett behov av utbildning på grundläggande nivå att påbörja studier, utifrån ett gemensamt uppdrag som handlar om att få individer ut i sysselsättning. Där ingår det att motivera dem att påbörja studier på grundläggande nivå. Skolchefen uppger att frågan om uppsökande verksamhet hålls levande i kommunen bland annat genom att skolchefen har uppdraget att redovisa för politikerna hur arbetet går med att få fler invånare att delta i och fullfölja studier.

Av granskningen framgår också att det finns en fungerande samordning inom kommunen för hur den uppsökande verksamheten ska bedrivas. Intervjuade chefer och tjänstepersoner berättar att det finns samverkan bland annat inom ramen för olika styrgrupper som träffas regelbundet, där både de som arbetar operativt och strategiskt i kommunen ingår. I samverkansgrupperna ingår både personal från kommunen och externa samverkanspartners. Det finns exempelvis en samverkansgrupp som har ett särskilt fokus på unga tänkbara elever där såväl ansvarig chef som studie- och yrkesvägledaren i kommunen ingår tillsammans med personal från socialtjänsten.

Samverkan med andra aktörer

Granskningen visar att kommunen initierar och upprätthåller relevant samverkan med externa aktörer i syfte att stödja den uppsökande verksamheten.

Av granskningen framgår att kommunen är ledande i sin samverkan med externa aktörer och att det finns ett tydligt syfte med de olika samverkansformerna. I intervju med chefer och tjänstepersoner framkommer att kommunen i flera fall initierat samarbeten med externa aktörer som har koppling till målgruppen för uppsökande verksamhet. Tjänstepersonerna och ansvariga chefer berättar exempelvis att kommunen har ett par samarbeten tillsammans med Arbetsförmedlingen där de samverkar för att ge individuellt stöd till den yngre delen av målgruppen samt till personer med en sjukdomsproblematik. I den samverkansgrupp som arbetar gentemot sjukskrivna ingår även Försäkringskassan, regionen och vissa privata aktörer. Kommunen samverkar även med det lokala näringslivet i för att identifiera medarbetare i olika företag med behov av vidareutbildning, exempelvis utbildning på grundläggande nivå. Ansvariga chefer anger att kommunen är särskilt drivande i de samarbeten där Arbetsförmedlingen ingår. Enligt cheferna finns även en samverkan med den kommun som utför utbildning på uppdrag av Aneby kommun, där studie- och

yrkesvägledare från denna kommun bland annat informerar elever på sfi om möjligheten att studera vidare på grundläggande nivå.

Granskningen visar därutöver att kommunen har ett tydligt och ändamålsenligt syfte med att samverka med andra aktörer. Tjänstepersonerna uppger att kommunen arbetar utifrån ett gemensamt uppdrag som handlar om att få individer med ett behov att komma ut i sysselsättning, där utbildning på grundläggande nivå kan vara en bit på vägen. Enligt ansvariga chefer finns även skriftliga överenskommelser där syftena med respektive samarbete med extern aktör framgår. Cheferna berättar därutöver att som en grund för samverkan med den kommun som anordnar vuxenutbildning för Aneby kommuns elever finns en överenskommelse och ett årshjul som bland annat beskriver vilken studie- och yrkesvägledning som ska genomföras riktat mot elever från Aneby.

Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen arbetar systematiskt med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och rätt till utbildning på grundläggande nivå. Skolinspektionen har även granskat om kommunen systematiskt och aktivt söker upp kvinnor och män inom denna målgrupp.

Arbetet med att ta reda på vilka kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning

Granskningen visar att kommunen identifierar flera grupper av tänkbara elever i sin uppsökande verksamhet. Kommunen saknar dock systematik i vissa delar, vilket innebär att de riskerar att inte uppmärksamma andra inom målgruppen.

Det framgår av granskningen att kommunen saknar en sammanhållen planering för det uppsökande arbetet. Cheferna och tjänstepersonerna berättar att det visserligen finns handlingsplaner och ett årshjul för samarbetet med den kommun som anordnar vuxenutbildning på uppdrag av Aneby kommun. Enligt tjänstepersonerna har kommunen dock ingen intern planering där kommunens uppsökande insatser framgår. Kommunen har heller ingen plan för hur de ska arbeta för att ta reda på vilka som sammantaget ingår i målgruppen.

Av granskningen framgår däremot att kommunen arbetar med ett brett fokus när de identifierar tänkbara elever som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. Tjänstepersonerna och ansvariga chefer uppger att kommunen identifierat ett antal grupper där tänkbara elever finns. Av intervju med tjänstepersoner och ansvariga chefer framgår att kommunen sammantaget identifierat följande grupper: elever inom sfi, personer som ansöker om försörjningsstöd, långtidsarbetslösa, unga personer som saknar komplett grundskoleutbildning men inte heller har förvärvsarbete eller är i studier samt nyinflyttade personer.

Av skriftliga dokument som inkommit till Skolinspektionen framgår därutöver att kommunen även identifierat att individer som avbrutit sina studier för att exempelvis arbeta är en del av målgruppen. Intervjuade tjänstepersoner uppger vidare att kommunen vid tiden för granskningen inte betraktar äldre invånare som förvärvsarbetar men saknar fullständig grundskoleutbildning som en del av målgruppen, men att de skulle kunna vara det.

Av granskningen framgår vidare att kommunen arbetar regelbundet för att ta reda på vilka individer som tillhör målgruppen. Ansvariga chefer uppger att kommunen inhämtar tillgängliga uppgifter från Statistiska centralbyrån (SCB) varje termin. Ansvariga chefer och intervjuade tjänstepersoner uppger att de även inhämtar uppgifter från Arbetsförmedlingen en gång i månaden. Enligt ansvariga chefer identifierar kommunen även tänkbara elever genom samverkan med familjecentralen, biblioteket och föreningslivet vilka hänvisar tänkbara elever vidare till studie- och yrkesvägledaren. Tjänstepersoner uppger att det kan finnas ett mörkertal av individer som de inte lyckas identifiera. Enligt tjänstepersonerna kan mörkertalet handla om exempelvis vuxna individer som blir försörjda av sina föräldrar samt äldre kommuninvånare som saknar komplett grundskola men ändå förvärvsarbetar. Ansvariga chefer berättar emellertid att kommunen har mycket kännedom om vilka grupper av tänkbara elever inom kommunen som har behov av utbildning på grundläggande nivå.

Uppsökandet av kvinnor och män i kommunen som är i behov av och har rätt till utbildning

Granskningen visar att kommunen arbetar aktivt och systematiskt för att söka upp de tänkbara elever de identifierat.

Av granskningen framgår att kommunen använder sig av olika metoder för att söka upp personer inom målgruppen. Kommunens uppsökande verksamhet är även aktiv och innefattar riktade insatser för att nå tänkbara elever. Av intervjuer med såväl ansvariga chefer som tjänstepersoner framgår att kommunen arbetar för att söka upp merparten av de grupper de identifiera exempelvis elever inom sfi, individer som ansöker om försörjningsstöd, långtidsarbetslösa, unga personer som saknar komplett grundskoleutbildning men inte heller har förvärvsarbete eller är i studier samt nyinflyttade personer. Ansvariga chefer uppger att tänkbara elever även får information av studie- och yrkesvägledare i den kommun som anordnar vuxenutbildning på uppdrag av Aneby kommun. De intervjuade berättar att den anordnande kommunen även genomför något som kallas för "Jobbkarusellen", vilken är en insats där tänkbara elever har möjligheten att ställa frågor om vad som krävs för att nå ett visst yrke. De tänkbara eleverna lotsas därefter vidare från "Jobbkarusellen" till Aneby kommuns studie- och yrkesvägledare. Av intervjuerna framgår vidare att studie- och yrkesvägledare samt lärare inom sfi informerar sfi-elever från Aneby kommun om utbildning på grundläggande nivå och att dessa elever sedan vid behov slussas vidare till

kommunens egen studie- och yrkesvägledare. Tjänstepersonerna uppger vidare att personal på gymnasieskolan ger gruppinformation till elever på introduktionsprogrammen (IM) om möjligheten till studier på grundläggande nivå inom komvux. Tjänstepersonerna ger själva information till grupper av nyanlända i kommunen. De intervjuade berättar också att de anpassar dessa informationsinsatser efter målgruppens förutsättningar. Tjänstepersonerna uppger att kommunen såväl på sin hemsida som i sociala medier informerar om möjligheten att studera vuxenutbildning på grundläggande nivå. Enligt ansvariga chefer och tjänstepersoner har de även identifierat grupper av tänkbara elever som kommunen har svårt att nå, exempelvis individer som förvärvsarbetar och personer som blir försörjda av sina föräldrar.

Arbetet för att informera och skapa motivation till studier

Här har Skolinspektionen granskat om kommunen tar reda på målgruppens behov av och önskemål om studier för att utifrån denna kunskap kunna informera om olika möjligheter till utbildning. Skolinspektionen har även granskat kommunens arbete med att skapa motivation till studier bland tänkbara elever.

Kommunens kartläggning av målgruppens behov för att kunna motivera tänkbara elever

Granskningen visar att kommunen arbetar aktivt och systematiskt med att ta reda på målgruppens behov och önskemål, motivationsgrad och förutsättningar och att de utifrån denna kunskap informerar om olika möjligheter till utbildning och försöker skapa motivation för att delta i studier.

Det framgår av granskningen att kommunen skaffar sig kunskap om önskemål och behov hos de personer inom målgruppen de identifierat. Ansvariga chefer och tjänstepersoner uppger att studie- och yrkesvägledare i kommunen genom vägledningssamtal tar reda på de tänkbara elevernas mål med att studera samt kartlägger deras behov och förutsättningar. Därutöver har studie- och yrkesvägledare samt sfi-lärare i den kommun som på uppdrag av Aneby kommun anordnar vuxenutbildning samtal med sfi-elever. I samband med detta skaffar de sig bland annat kännedom om de tänkbara elevernas behov av utbildning på grundläggande nivå. Dessa studie- och yrkesvägledare och lärare inom sfi lotsar vid behov eleverna till studie- och yrkesvägledare i Aneby kommun. Det framgår vidare vid intervju med ansvariga chefer att kommunen inhämtar kunskap om de behov och önskemål som generellt finns hos tänkbara elever i kommunen genom att möta invånare i så kallade "sockenmöten", vilka hålls utanför centralorten. Vid dessa möten för kommunen bland annat en dialog kring utbildningsutbudet, vilka möjligheter som finns för olika studietakt samt att studera på distans.

Av granskningen framgår att kommunen använder kunskapen om de tänkbara elevernas mål och behov i arbetet med att motivera dem till studier. Av granskningen framgår vidare att arbetet med att informera tänkbara elever tar hänsyn till den spännvidd gällande motivationsgrad som finns inom gruppen. Tjänstepersoner och ansvariga chefer beskriver att de anpassar de motiverande insatserna efter målgruppen. Studie- och yrkesvägledarna utgår i dialogen med de tänkbara eleverna från individernas egna mål och vad som krävs för att nå det målet. Då kommunen främst arbetar med personliga möten i det uppsökande arbetet blir insatserna till stor del individanpassade. Tjänstepersonerna uppger vidare att kommunen erbjuder orienteringskurser som syftar till att ge ökade studietekniska färdigheter för elever som behöver det, exempelvis i ämnet matematik.

Av granskningen framgår även att kommunen utformar och tillgängliggör information om utbildningsmöjligheter på så vis att tänkbara elever kan ta till sig den. Ansvariga chefer och tjänstepersoner uppger exempelvis att kommunen anpassar informationen efter individernas språkkunskaper och att kommunen försöker möjliggöra information på individernas modersmål. Kommunen erbjuder även tolk vid vägledningssamtal vid de tillfällen där det finns ett behov av detta och i andra fall använder de bildstöd. De intervjuade uppger att information även finns tillgänglig på sociala media och på kommunens webbsida. Intervjuade elever berättar att de generellt fått den information de behöver inför studier på grundläggande nivå.

Av granskningen framgår att kommunen beaktar ett jämställdhetsperspektiv i arbetet med att ta reda på målgruppens behov och önskemål för att delta i studier. Intervjuade tjänstepersoner uppger att kommunen inte identifierat någon större skillnad i arbetet med att motivera kvinnor respektive män att påbörja studier på grundläggande nivå. Enligt tjänstepersonerna utgår de därför snarare från varje individs specifika behov och förutsättningar, än från individernas könstillhörighet. Ansvariga chefer uppger även att kommunen erbjuder alla kurser på grundläggande nivå som motsvarar utbildningen i grundskolan samt att kommunen erbjuder både hel- och deltidsstudier samt distansutbildning, vilket möjliggör anpassning efter individens behov. Kommunens uppskattning av fördelningen mellan män och kvinnor bland de tänkbara eleverna stämmer överens med hur många män respektive kvinnor som vid tidpunkten för granskningen studerar vid kommunens vuxenutbildning.

Personliga möten med tänkbara elever

Granskningen visar att kommunens arbete för att motivera kvinnor och män som är i behov av utbildning på grundläggande nivå präglas av personliga möten.

Av granskningen framgår att en stor del av kommunens uppsökande verksamhet består av studie- och yrkesvägledarnas och socialtjänstens möten med individer

de identifierat som tänkbara elever. Tjänstepersonerna berättar att både studie- och yrkesvägledaren och medarbetare vid socialtjänsten i kommunen till stor del arbetar med personliga möten, där de utgår från individernas egna mål och vad som krävs för att nå det målet. Den mesta information som de tänkbara eleverna får lämnas vid dessa möten. Ansvariga chefer uppger att tänkbara elever även får information av studie- och yrkesvägledare i den utförande kommunen, exempelvis i samband med det som kallas "Jobbkarusellen". Elever slussas sedan vidare till kommunens egen studie- och yrkesvägledare för ett personligt möte.

Information om ekonomiskt stöd och andra praktiska villkor vid studier

Granskningen visar att tänkbara elever får information om ekonomiskt studiestöd och att utbildningen är kostnadsfri. Däremot varierar det om de får information om rätten till tjänstledighet för studier och möjligheten till barnomsorg.

Av granskningen framgår att studie- och yrkesvägledaren, personalen på socialtjänsten samt lärare på sfi informerar tänkbara elever om rätten till ekonomiskt studiestöd och att utbildningen är kostnadsfri. Av intervju med kommunens tjänstepersoner och ansvariga chefer framgår att de tänkbara elever som antingen kommer i kontakt med socialtjänsten, läser sfi eller kontaktar kommunens studie- och yrkesvägledare får information om möjligheten att ansöka om studiemedel hos Centrala studiestödsnämnden (CSN) eller andra ekonomiska stöd, beroende på den blivande elevens aktuella situation. På motsvarande sätt får de tänkbara eleverna även information om att utbildningen är kostnadsfri. Informationen om studiemedel finns inte på kommunens webbsida enligt de intervjuade. Flertalet intervjuade elever uppger dock att de fått information om såväl studiemedel som att utbildningen är kostnadsfri.

Av granskningen framgår vidare att det varierar i vilken grad kommunen informerar om möjlighet till barnomsorg och rätten till tjänstledighet. I intervjuer med kommunens tjänstepersoner och ansvariga chefer framkommer det att de som kommer i kontakt med socialtjänsten får information om möjligheten till barnomsorg. De tänkbara elever som kontaktar kommunens studie- och yrkesvägledare får den informationen endast om de nämner att de har barn. Enligt de intervjuade finns inte informationen på kommunens webbsida i anslutning till annan information om komvux. Kommunens studie- och yrkesvägledare ger information om rätten till tjänstledighet, men enligt de intervjuade finns inte heller den informationen på webbsidan. Intervjuade elever uppger i varierande grad att de fått information om möjligheten till barnomsorg och rätten till tjänstledighet.

Identifierade utvecklingsområden

Arbetet med att ta reda på vilka personer som är i behov av utbildning på grundläggande nivå saknar till viss del systematik

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att ett utvecklingsarbete behöver inledas inom följande del:

- Arbeta mer systematiskt för att ta reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå.

Skollagen anger att hemkommunen ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.¹

Hemkommunen har enligt skollagen vidare en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning.

Varje hemkommun ska aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem att delta i sådan utbildning.² För att klara av detta behöver kommunen ha en övergripande planering som de följer avseende hur de tar reda på vilka kommunmedborgare som har ett behov av utbildning.³ Planeringen bör vara formulerad utifrån de lokala förutsättningarna som råder i den aktuella kommunen.⁴

Av granskningen framgår att kommunen har ett brett fokus i sitt arbete med att ta reda på vilka kvinnor och män som är i behov av och har rätt till utbildning på grundläggande nivå. Kommunen saknar dock systematik i vissa delar, vilket innebär att de riskerar att inte uppmärksamma andra inom målgruppen. Det finns grupper av tänkbara elever som kommunen hittills inte räknat med i arbetet med klargöra målgruppens sammansättning. Därvid har de som arbetar med uppsökande verksamhet i kommunen en bild av att det kan finnas ett mörkertal som de inte klarlagt. Kommunen har heller ingen tydlig övergripande planering för hur det uppsökande arbetet ska genomföras. Därmed saknas ett bredare underlag för att få en samlad bild av målgruppen.

¹ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen

² 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 841–843 samt prop. 2000/01:72, s. 41

³ Statens skolverks författningssamling (SKOLFS 2013:180) Arbeta med studie- och yrkesvägledning, s. 16.

⁴ Prop. 2000/01:72, s. 41.

Skolinspektionen rekommenderar därför kommunen att arbeta mer systematiskt för att ta reda på vilka grupper av kommuninvånare som är i behov av utbildning på grundläggande nivå. I detta ingår att skapa en sammanhållen planering för den uppsökande verksamheten och se till att denna följs. Ett sådant arbetssätt är en förutsättning för att det uppsökande arbetet ska bygga på ett mer aktuellt och omfattande underlag. Det bidrar också till att arbetet fungerar effektivt och identifierar så många som möjligt inom målgruppen. Arbetet kan till exempel bestå i att planera och genomföra olika former av kartläggningar, där kommunen regelbundet samlar in information om målgruppens storlek och sammansättning. För att stärka kvaliteten kan kommunen även utveckla ändamålsenliga sätt att dokumentera resultatet av sin informationsinhämtning.

Det varierar i vilken utsträckning tänkbara elever får ta del av information om praktiska villkor

I syfte att ytterligare höja verksamhetens kvalitet bedömer Skolinspektionen att kommunen även behöver inleda ett utvecklingsarbete inom följande del:

- Ge tänkbara elever tidig information om praktiska villkor såsom rätten till tjänstledighet vid studier samt möjligheten till barnomsorg i syfte att stödja och motivera till studier.

Av förarbeten till skollagens bestämmelser om uppsökande verksamhet framgår att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång och arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande.⁵ Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete.⁶

Av granskningen framgår att det skiljer sig i vilken utsträckning tänkbara elever får ta del av information om praktiska villkor vid studier. Kommunen informerar personer inom målgruppen om ekonomiskt studiestöd och att utbildningen är kostnadsfri. Däremot varierar det om tänkbara elever får information om rätten till tjänstledighet för studier och möjligheten till barnomsorg.

⁵ Prop. 2000/01:72, s. 41.

⁶ Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning.

Skolinspektionen rekommenderar att kommunen inom ramen för det uppsökande arbetet informerar tänkbara elever om praktiska villkor som är viktiga för att motivera till studier. Det handlar om att ge information om rätten till tjänstledighet för studier och möjligheten till barnomsorg under studietiden. Sådan information behöver komma i ett tidigt skede, till exempel i samband med inledande motiveringssamtal eller vid andra personliga möten med tänkbara elever. Informationen kan också med fördel göras tillgänglig via kommunens digitala kanaler och i skriftligt informationsmaterial. Kommunen behöver i detta arbete ta hänsyn till den spännvidd som kan finnas inom målgruppen, från de mest svårmotiverade till de som är mer målinriktade.

På Skolinspektionens vägnar

 Marcus Rönnegård

Beslutsfattare
Signerat av: Marcus Rönnegård

 Ulf Pantzare

Föredragande
Signerat av: Ulf Pantzare

I handläggningen av ärendet har även utredarna Johannes Eklund och Robert Östberg medverkat.

Bilaga 1: Granskningens utgångspunkter

Granskningens syfte

Granskningens syfte är att granska kvaliteten i kommunernas uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå genom att granska i vilken utsträckning den är aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå.

Skolinspektionen gör en samlad bedömning utifrån de kvalitetskriterier som tagits fram för granskningen, vilka är utformade i enlighet med forskning och beprövad erfarenhet. Inom granskat område bedöms om verksamheten uppfyller framtagna kvalitetskriterier i hög utsträckning, i flera delar men utvecklingsområden finns eller i låg utsträckning.

Frågeställning

I vilken utsträckning är kommunernas uppsökande verksamhet aktiv och motiverande för de vuxna som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå?

Kvalitetskriterier:

- Intern samordning och samverkan med utomstående aktörer
- Arbetet med aktiv uppsökande verksamhet
- Arbete för att informera och skapa motivation till studier

Bilaga 2: Granskningens genomförande

Bakgrundsuppgifter

Skolinspektionen besökte Aneby kommun den 6 november 2025. Besöket genomfördes av utredarna Johannes Eklund och Ulf Pantzare.

Underlag för bedömning

Underlaget i detta beslut utgörs av:

- Fyra enskilda intervjuer med fyra elever som studerar på grundläggande nivå
- En intervju med fyra tjänstepersoner som arbetar operativt med den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- En intervju med två ansvariga chefer för den uppsökande verksamheten för komvux på grundläggande nivå
- Dokument som Skolinspektionen begärt in från kommunen

Innan beslut har fattats har huvudmannen fått ta del av Skolinspektionens tjänsteanteckning från besöket för faktakontroll.

De samlade iakttagelserna från alla verksamheter som har ingått i granskningen kommer att presenteras i en övergripande rapport. Rapporten är planerad att publiceras våren 2026.

Bilaga 3: Författningsstöd

Skolinspektionens uppdrag

Skolinspektionens granskning ska avse den granskade verksamhetens kvalitet i förhållande till mål och andra riktlinjer.⁷

Kommunernas skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet för komvux på grundläggande nivå

Kommunerna ska tillhandahålla kommunal vuxenutbildning på bland annat grundläggande nivå.⁸ Utbildning på grundläggande nivå syftar till att ge vuxna sådana kunskaper som de behöver för att delta i samhälls- och arbetslivet och att möjliggöra fortsatta studier.⁹

Det är hemkommunen¹⁰ som ansvarar för att vuxna från och med 1 juli det år personen fyller 20 år som saknar sådana kunskaper som normalt uppnås i grundskolan och som har förutsättningar att tillgodogöra sig utbildning på grundläggande nivå inom komvux, också får delta i sådan utbildning.¹¹ Behörig att tas emot till kommunal vuxenutbildning på grundläggande nivå är även den som är yngre än 20 år, om det med hänsyn till den sökandes personliga förhållanden finns särskilda skäl.¹² Kommunerna kan anordna utbildningen i egen regi eller i samverkan med andra utbildningsanordnare, organisationer och myndigheter.¹³ Den som har rätt att delta i utbildningen i fråga har rätt att delta i den även om den tillhandahålls i en annan kommun än hemkommunen.¹⁴

Hemkommunen har enligt skollagen en skyldighet att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning. Varje hemkommun ska aktivt verka för att rekrytera och nå de vuxna i kommunen som har rätt att delta i utbildning på grundläggande nivå och för att motivera dem

⁷ 26 kap. 20 § skollagen (2010:800).

⁸ 20 kap. 3 § skollagen (2010:800).

⁹ 20 kap. 4 § första stycket skollagen.

¹⁰ Med hemkommun avses enligt definitionen i 29 kap. 6 § skollagen den kommun som en person är folkbokförd i. För den som är bosatt i landet utan att vara folkbokförd här avses med hemkommun den kommun som han eller hon stadigvarande vistas i eller, om han eller hon saknar stadigvarande vistelseort, den kommun som han eller hon för tillfället uppehåller sig i. Detsamma gäller den som har skyddad folkbokföring enligt 16 § folkbokföringslagen (1991:481).

¹¹ 20 kap. 10 första stycket och 11 §§ skollagen.

¹² 3 kap. 2 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning.

¹³ Prop. 1990/91:85, s. 120.

¹⁴ 20 kap. 11b § skollagen.

att delta i sådan utbildning.¹⁵ Att aktivt verka kan enligt förarbetena till bestämmelsen handla om att genom stimulansåtgärder av olika slag såsom aktiva insatser och rekrytering på olika sätt verka för att vuxna inom målgruppen informeras och motiveras till utbildningen.

Detta förutsätter att kommunen tar reda på invånarnas behov och önskemål så att utbildningen kan anordnas på ett sätt som svarar mot dessa. För att kunna erbjuda en efterfrågestyrd utbildning har kommunerna utvecklat olika tillvägagångssätt i syfte att som en av flera grunder vid planering av kursutbud fånga upp de studerandes utbildningsönskemål. Det kan också handla om att studerande ges möjlighet att samtidigt studera både på grundläggande och på gymnasial nivå. Kommunen bör därtill se till att de studerande får information om praktiska villkor för att genomgå utbildning, till exempel i form av rätt till ledighet, studiestöd etcetera.¹⁶

Av förarbetena framgår att människor har olika förutsättningar för lärandet på grund av tidigare skolgång, arbets- och livserfarenheter. Dessa skilda förutsättningar påverkar människors önskemål och deras självupplevda behov av lärande. Samhället har ett speciellt ansvar för att stödja de personer som inte tar egna initiativ för att möta de ökande kraven på kunskaper. Allas behov av lärande skall kunna tillgodoses oberoende av till exempel utbildningsbakgrund, kön eller etnisk tillhörighet. Individuella olikheter ställer krav på en ökad flexibilitet när det gäller att möta människor i den uppsökande verksamheten, i vägledningssituationer och i utbildningens anordnande. Men det ställer också krav på en ökad lokal samverkan mellan aktörer i form av utbildningsanordnare, arbetsförmedling, fackliga organisationer och socialtjänst. I kommunens strategi för att möta vuxnas behov av utbildning och lärande bör ingå en övergripande plan för verksamheten utifrån lokala förutsättningar.¹⁷

Inom målgruppen som har rätt till utbildning inom komvux på grundläggande nivå kan det också finnas individer som har lägre motivation till att utbilda sig. Information om och marknadsföring av olika utbildningsvägar måste då kompletteras med andra åtgärder. En sådan åtgärd är uppsökande verksamhet för att i det personliga mötet informera om olika möjligheter till utbildning och skapa motivation till studier och det krävs tid och är omfattande att bedriva ett sådant motivationsskapande arbete. Det är av vikt att kommunen tar tillvara alla samverkansmöjligheter till uppsökande och motivationsskapande verksamhet. Det kan till exempel handla om förebilder från arbetsplatsen, föreningslivet och

¹⁵ 20 kap. 10 § andra stycket skollagen, prop. 2009/10:165, s. 841–843.

¹⁶ Prop. 2000/01:72, s. 11,42, prop. 1990/91:85, s. 120, 152.

¹⁷ Prop. 2000/01:72, s. 41.

fackliga organisationer eller deltagande i orienteringskurser arrangerade av bland annat studieförbund.¹⁸

En annan viktig del i hemkommunens motiverande arbete är att tillgodose en utbildning som är tillgänglig utifrån den enskilde individens önskemål och behov. Det är inte alltid möjligt eller önskvärt för en person att följa en utbildning som löper i en viss takt, som är förlagd till en viss ort eller studielokal och som pågår ett visst antal timmar i veckan.¹⁹ Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vuxenutbildningen ska stödja de elever som under sin studietid har behov av att kombinera utbildning och arbete. Flexibilitet ska alltid eftersträvas när det gäller utbildningen och det kan handla om plats för utbildningens genomförande, tid, studietakt, studieform och sätt att lära.²⁰

Individens möjligheter till studier beror inte enbart på en välutbyggd tillgänglighet till utbildning. Individen har även behov av ekonomiskt stöd under sin studietid. Detta stöd har stor betydelse för rekrytering av studerande. För vissa grupper är ett förmånligt studiestöd en nödvändighet för att ta beslut om att investera i sitt eget lärande. Många människor drar sig för att ta lån för sina studier. För att dessa skall ta steget in i utbildning krävs ett snabbt beslut om hur deras privatekonomiska situation kan lösas. Detta gäller framför allt de som startar med en kort utbildningsbakgrund. Det blir därför nödvändigt att beslutet om stöd fattas så nära individen som möjligt.²¹

För att nå vuxengrupper med information om utbildning och bistå dem i utbildningsvalen är studie- och yrkesvägledning en viktig åtgärd. Inom ramen för den allmänna skyldigheten hemkommunen har att informera om vuxenutbildningen inryms att se till att studie- och yrkesvägledningen inom komvux fungerar väl. Det handlar bland annat om att en fungerande studie- och yrkesvägledning för målgruppen kan medverka till att felval och studieavbrott undviks och att resurserna används effektivare.²² Vägledning är viktigt inför studiestarten, under studietiden och i samband med studiernas slutförande med utgångspunkt i individens behov och studiemål.²³ Den faktiska kunskap en individ besitter måste lyftas fram och tas till vara i varje vägledningssituation. Ett

¹⁸ Prop. 2000/01:72, s. 42.

¹⁹ Prop. 2000/01:72, s. 45.

²⁰ Läroplan för vuxenutbildningen (Lvux12), 1 Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, En likvärdig utbildning.

²¹ Prop. 2000/01:72, s. 47.

²² Prop. 1990/91:85, s. 152.

²³ Prop. 2000/01:72, s. 42–43

instrument för detta är validering av en individs praktiska och teoretiska kunskaper och kompetenser i syfte att hitta rätt utbildning.²⁴

Av Skolverkets allmänna råd om studie- och yrkesvägledning framgår att studie- och yrkesvägledningen inom komvux måste ha en beredskap och en planering för att fånga upp de till de personer som ännu inte är elever i utbildningen. Det handlar om att erbjuda vägledning för personer som planerar att börja studera, men också om kommunens ansvar att aktivt söka upp och motivera dem som saknar utbildning.²⁵

Vidare framgår av de allmänna råden att ungdomar och vuxna som saknar en slutförd utbildning och befinner sig utanför gymnasieskolan och vuxenutbildningen ofta står inför en svår situation på arbetsmarknaden och riskerar att hamna i utanförskap. Därför är det av stor vikt att dessa ungdomar och vuxna söks upp och erbjuds ett utbildningsalternativ enligt sina önskemål och förutsättningar. Studie- och yrkesvägledningen har en dubbel funktion inom vuxenutbildningen, dels att vägleda personer som redan befinner sig i studier, dels att vägleda presumtiva deltagare. Elever och presumtiva elever till de tre skolformerna inom vuxenutbildningen har varierande grad av studievana, skilda livssituationer och olika förutsättningar för studier. Därför behöver informationen om den vuxnes möjligheter utformas och tillgängliggöras, så att varje individ kan hitta och ta till sig informationen. Till exempel har en stor del av vuxenutbildningens målgrupp svenska som sitt andraspråk med varierande kunskaper i svenska och mycket varierande erfarenheter av utbildning. Kommunen behöver ha kunskaper om vuxenutbildningens målgrupper och vilka informationskanaler de använder för att inhämta information. Informationen behöver ge en tydlig bild av den studie- och yrkesvägledning som erbjuds så att individen vet vad han eller hon kan förvänta sig av den. Nyanlända elever behöver, oavsett skolform, få information om utbildningssystemet, sina möjligheter till studier och arbetsmarknadens kompetenskrav. För att säkerställa att alla kan ta till sig informationen kan den behöva anpassas.²⁶

Av läroplanen för vuxenutbildningen framgår att vägledningsinsatser för elever och presumtiva elever fyller en viktig funktion. Av den anledningen ska enligt

²⁴ Enligt 2 kap. 8 § förordning (2011:1108) om vuxenutbildning får validering få ske inom ramen för alla kurser och nivåer i ämnen och ska utgå från elevens förutsättningar och behov. En elev som har genomgått validering för en del av en kurs eller nivå i ett ämne behöver inte delta i undervisningen när det gäller den delen av kursen eller nivån, prop. 2000/01:72 s. 43.

²⁵ Skolverkets Allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning (2013), SKOLFS 2013:180, s. 16.

²⁶ Skolverkets allmänna råd med kommentarer, Arbete med studie- och yrkesvägledning, s. 32.

skollagen elever i vuxenutbildningen ha tillgång till personal med sådan kompetens att deras behov av vägledning kan tillgodoses.²⁷

Av läroplanen framgår vidare att vuxenutbildningens målgrupp är heterogen och eleverna är individer med mycket olika förutsättningar. Även elevernas mål med utbildningen kan variera kraftigt. Utbildningen måste därför anpassas utifrån individens behov och förutsättningar och den kan variera både till längd och till innehåll. Vuxenutbildningen ska alltid möta varje elev utifrån elevens behov och förutsättningar.²⁸

Kommunalförbund kan ta över ansvaret för vuxenutbildning från kommunerna

Av bestämmelser i kommunallagen framgår att kommuner och regioner får bilda kommunalförbund och lämna över skötseln av kommunala angelägenheter till sådana förbund.²⁹ Ett kommunalförbund bildas på så sätt att medlemmarna genom beslut i fullmäktige antar en förbundsordning. Ett kommunalförbund är en offentligrättslig juridisk person som är fristående i förhållande till sina medlemskommuner och som kan förvärva rättigheter och skyldigheter.³⁰

När ett kommunalförbund har hand om en angelägenhet som det finns bestämmelser om i en särskild författning, ska den författningens bestämmelser om kommuner eller regioner tillämpas för förbundet.³¹ Om en specialreglerad kommunal angelägenhet blir överförd till ett kommunalförbund medför det att specialregleringen då gäller för kommunalförbundet i stället för kommunen.³²

Hemkommunens ansvar enligt 20 kap. 10 § skollagen att bedriva uppsökande verksamhet vad gäller personer som behöver grundläggande vuxenutbildning är en sådan specialreglerad kommunal angelägenhet som kan överföras till ett kommunalförbund.

²⁷ Lvux12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Rättigheter och skyldigheter.

²⁸ Lvux 12, 1. Vuxenutbildningens uppdrag och värdegrund, Vuxenutbildningens uppdrag.

²⁹ 3 kap. 8 § kommunallagen (2017:725).

³⁰ Prop. 2016/17:171, s. 399.

³¹ 9 kap. 2 § andra stycket kommunallagen.

³² Prop. 2016/17:171, s. 400.